

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО

Лінгвістичні науки

Збірник наукових праць

№ 37

Видається з липня 2005 року

Виходить два рази на рік

Одеса
2023

Засновник: Державний заклад: «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Головний редактор збірника — **Олександр І. Гіладі**, доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

Редакційна колегія:

Наталія Г. Ареф'єва, д-р філол. наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, Україна);

Грасильда Блаженс, д-р філол. наук, професор, Інститут литовської мови (м. Вільнюс, Литва);

Марія Вереш, канд. філол. наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу, Ужгородський національний університет (м. Ужгород, Україна);

Володимир А. Глушенко, д-р філол. наук, професор, зав. кафедри загального, германського та слов'янського мовознавства, Слов'янський державний педагогічний університет (м. Слов'янськ, Україна);

Тетяна В. Громко, д-р філол. наук, професор кафедри англійської філології та перекладу, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна);

Ангеліна І. Демчук, канд. філол. наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Тетяна Є. Єременко, канд. філол. наук, професор, зав. кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Тетяна М. Корольова, д-р філол. наук, професор кафедри філології, Одеський національний морський університет (м. Одеса, Україна);

Сергій П. Михида, д-р філол. наук, професор кафедри української літератури, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький, Україна);

Олена М. Мітіна, канд. філол. наук, доцент, зав. кафедри англійської філології та перекладу, Національний університет «Одеська політехніка» (м. Одеса, Україна);

Олександра В. Попова, д-р пед. наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Інна В. Ступак, д-р філол. наук, професор кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна);

Олег В. Тищенко, д-р філол. наук, професор, зав. кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності (м. Львів, Україна);

Анастасія А. Юмрукуз, канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

Заступник головного редактора: **Люба М. Дерік**, кандидат філологічних наук, доцент, зав. кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний заклад «ПНПУ імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

SCIENTIFIC RESEARCH ISSUES

OF SOUTH UKRAINIAN
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K. D. USHYNKY

Linguistic Sciences

The Scientific Research Issues Collection

№ 37

Issued since 2005

Frequency: biannual

Odesa
2023

Founder: State Institution: State Institution: «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

Chief Editor — **Alexander I. Iliadi**, Doctor of Philology, Professor of the Department of Translation, Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

Editorial Board:

Natalia G. Arefieva, Doctor of Philology, Professor at the Chair of General and Slavic Linguistics, Odessa I. I. Mechnikov National University (Odesa, Ukraine);

Grasilda Blažienė, Doctor of Philology, Professor, a full member of the Lithuanian Academy of Sciences, Institute of the Lithuanian Language (Vilnius, Lithuania);

Mariya Veresh, Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Translation Theory and Practice, Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine);

Volodymyr A. Glushchenko, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of the General, Germanic and Slavic Linguistics, Slovyansk State Pedagogical University (Slovyansk, Ukraine);

Tetiana V. Hromko, Doctor of Philology, Professor at the Department of English Philology and Translation, Odessa Polytechnic National University (Odesa, Ukraine);

Angelina I. Demchuk, Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Tetiana Ye. Yeremenko, Candidate of Philology, Professor, Head of the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Tetiana M. Korolova, Doctor of Philology, Professor at the Department of Philology, Odessa National Maritime University (Odesa, Ukraine);

Serhii P. Mykhyda, Doctor of Philology, Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Kropyvnytskyi, Ukraine);

Olena M. Mitina, Candidate of Philology, Associate Professor, Head of the Department of English Philology and Translation, Odessa Polytechnic National University (Odesa, Ukraine);

Oleksandra V. Popova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Inna V. Stupak, Doctor of Philology, Professor at the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine);

Oleh V. Tyshchenko, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety (Lviv, Ukraine);

Anastasiia A. Yumrukuz, Candidate of Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of the Western and Oriental languages and Methods of their Teaching, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

Deputy editor-in-chief: **Iлона М. Дерик**, Candidate of Philology, Associate Professor, head of the Department of Translation and Theoretical and Applied Linguistics, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky» (Odesa, Ukraine)

УДК [159.942:821.112.2–31]: 811.112.2'366'37'373

<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2023-37-6>

ЛЕКСИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЕМОЦІЙ ШВЕДСЬКОЇ КОРОЛЕВИ ХРИСТИНИ ЗА НІНОЮ БЛАЗОН

Наталя Романова

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри
німецької та романської філології
ДЗ «Херсонський державний університет»,
Херсон/Івано-Франківськ, Україна
e-mail: NRomanova@ksu.ks.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено поняття емоційних явищ, уточнено дефініцію емоцій, реконструйовано емоційну сферу та емоційний досвід шведської королеви Христини, окреслено корпус лексичних одиниць на позначення емоцій через морфологічний критерій та запропонована їхня тематична систематизація. Простежено зв'язок між розвитком емоцій шведської королеви, воєнним часом, духовною кризою в родинному колі та придворною поведінкою. Наголошено на домінуванні емоційних патернів у семантичній структурі емоційного досвіду, ідентифіковано природний і штучний вияви емоцій. До найбільш поширених емоційних патернів належать: «сум + радість», «радість + хитрість», «страх + сподівання», «надія + віра», «гнів + розчарування + спокій». Встановлено, що емоційний досвід «еліти» впливає на заперечення індивідуальних емоцій королеви (гордість, захоплення), їх ідентифікацію, форму та зміст. Виразження почуттів королеви пов'язане з внутрішньою і зовнішньою політикою Швеції XVII століття, правилами і нормами королівського етикету, що розширило статус королеви до статусу богині. Зіставлення природних явищ і емоцій позначилося на ієрархії, ознаках модальності, градації, семантиці, запереченні, лінгвістиці емоцій. Наявність системи цінностей у прошарках шведського населення дозволяє передбачити і моделювати вплив емоцій на поведінку королеви і, навпаки, на поведінку підлеглих. Диференціація емоційних явищ зумовила появу лексико-граматичних назв. Розрізняємо дві основні частиномовні категорії: повну та неповну. Повнозначні частини мови — дієслово, іменник, прикметник, прислівник, займенник, не-

повнозначні частини мови — емоційні вигуки та емоційні частки. Лінгвістичний контекст трансформує функцію прикметника і виконує в мовленні роль прислівника.

Ключові слова: емоційні явища, емоції, маркери, слово, словосполучення.

Вступ. Інтерес лінгвістів до емоційних явищ зумовлений специфікою природи та значенням феномену в житті людини. Під емоційними явищами розуміють усі різновиди людських переживань у межах синонімічних формул «страждання — блаженство» (Максименко, 2018: 212), «незадоволення — задоволення» (Шадських, Піча, 2008: 63). Поява тих чи тих переживань органічно пов'язана з потребами людського організму. Останні корелюють зі ставленням індивідуума до навколишнього світу, відрізняються за формою, змістом, інтенсивністю, способом задоволення та вираження (зовнішнє, внутрішнє). Звідси розмаїття та багатоплановість теоретичних тлумачень емоційних явищ: біологічно-еволюційне, фізіологічне, функціональне, когнітивне, комплексне, мотиваційне, диференціальне, еkleктичне, інформаційне, комунікативне тощо (Кириленко, 2007). Все це свідчить про **актуальність** вибору теми студії.

Емоції як об'єкт дослідження посідають особливе місце в сучасному мовознавстві, оскільки потребують комплексного підходу, що враховує наукові здобутки в галузях психології, психо-, нейрофізіології, біології, філософії, логіки, історії, соціології, психолінгвістики, культурології тощо. При цьому кожна галузь визначає емоції у річущі певної теорії або концепції. Для психологів емоції лишаються «річчю в собі», для лінгвістів — психологічним терміном, запозиченим із французької мови (Семотюк, 2008: 222).

З'ясовано, що цим терміном спочатку послуговувалися філософи в значенні «порух душі», потім натуралісти в значенні фізичної функції — адаптації до певних умов, що задовольняє актуальні потреби людини і, зрештою, психологи в значенні органічних змін у «м'язовій, судинній, соматичній системах у момент реалізації поведінкового акту» (Романова, 2019: 11, 14–18). Критичний аналіз провідних психологічних теорій емоцій репрезентовано в цитованій праці.

Ми лише би хотіли запропонувати робочий варіант дефініції, що корелює з емпіричним матеріалом, зокрема, *емоції — реакція людини (королеви) на певні події в навколишньому світі*, та наголосити, що в

основу тематичної класифікації емоцій було покладено теорію диференціальних емоцій (Izard, 1991).

Метою дослідження є окреслення корпусу лексичних одиниць емоцій шведської королеви Христини за Ніною Блазон.

Поставлену мету реалізуємо через такі **завдання**: систематизувати емоції шведської королеви Христини за тематичною ознакою; виділити лексичні одиниці емоцій шведської королеви Христини та класифікувати їх за морфологічним критерієм.

У статті використано загальнонаукові (індукція, дедукція, аналіз, синтез) і спеціальні лінгвістичні (порівняльний, описовий, структурний) **методи** і прийоми.

Результати студії. Враховуючи епіграф емпіричного матеріалу «*Ich liebe den Sturm, ich fürchte die Stille*» (Blazon, 2006), який є ключем до заявленої у назві статті проблеми (Бойко, 2019: 13), можна стверджувати, що емоції шведської королеви Христини — полярні, вміщуються між **любов'ю** та **страхом**. Семантика цих емоцій вибудована на переносних значеннях природної стихії *Sturm* (любов) та природного стану *Stille* (страх) (Wahrig, 2012: 919, 905). Стан може передувати стихії або наставати після неї. В цьому контексті зміст емоції **страху** має змінний характер, емоції **любові** — постійний, відповідно.

Фонетичний склад імен стану й стихії почасти збігається, зокрема початкові приголосні *St*, зумовлюючи появу нейтральної емоції **спокій** (Цинтар, 2012: 134).

На морфологічному рівні емоції **любов** та **страх** маніфестовано дієсловами *liebe, fürchte*, тобто як активні психологічні процеси.

Активатори **любові** королеви — більшою мірою абстрактні, в тому числі країна «*Ich liebe es auch*», мир «*Ich liebe den Frieden so sehr, wie mein Vater den Krieg liebte*, зміст поняття *Sie handelten vom Wesen der Liebe, von der Trennung von Geist und Materie und der Existenz und Beschaffenheit der Seele*, предмет розмови *Zu Elins Kummer diskutierte sie darüber am liebsten mit Monsieur Tervuë*» (Blazon, 2006) тощо.

Глибина цієї **любові** невимірною й невимовною «*Du ahnst nicht, wie sehr*». З другого боку, мірою **любові** королеви є ступінь порівняння а) мирного життя *so sehr*, антонімом якого постає батьківська любов до війни; б) перебігу розмови *am liebsten*.

Маркери глибини **любові** королеви — словосполучення *so sehr* та найвищий ступінь порівняння прислівника *lieb*.

Юнацька **любов** Христини до свого кузена Карла Густава була пристрасною «*Als ich siebzehn war, habe ich Karl Gustav leidenschaftlich geliebt*» (Blazon, 2006). Проте пристрасть швидко вляглася, і королева зацікавилася дівчатами.

Згідно з концепцією королеви Христини, **любов** невід’ємна від **ненависті** та має свою особливість — руйнувати все на своєму шляху, крім самого об’єкта, який мислять як власність: «*Denn der Hass richtet sich nur auf das gehasste Objekt, während die gestörte Liebe nichts verschont — nur ihr Objekt*» (Blazon, 2006).

«Чужа» власність не тільки дратує королеву, а й отруєє її життя (Duden, 2008: 169): «*Es ist die Königin, nicht wahr? Unsere Liebe ist ihr ein Dorn im Auge*» (Blazon, 2006).

У наведених прикладах **любов** реалізують через іменник *Liebe* та займенники: 1.1 присвійний *ihr*; 1.2 особовий *ihr*.

Із часом емансипованій жінці спало на думку емігрувати зі Швеції. Вона вірила, що від’їзд до Італії зможе зробити її вільною і **щасливою**: «*Nein, aber eines Tages möchte ich dieses Land verlassen. Nichts wünsche ich mir mehr!*» (Blazon, 2006).

У наведеному прикладі **щастя** тотожне палкому бажанню, маркер якого відповідають дієсловам а) модальному *möchte* в кон’юнктиві II; б) зворотному *wünsche mir* у індикативі, неозначеному займеннику *Nichts*, прислівнику *mehr*.

Ще одним яскравим прикладом **щастя** постає зустріч королеви з французьким філософом Р. Декартом: «*Sie strahlte wie ein Mittsommertag, als sie den Philosophen begrüßte*» (Blazon, 2006). Тут **щастя** інтенсифіковане в річищі астрології, репрезентоване дієсловом *strahlte* і словосполученням *wie ein Mittsommertag*.

Зауважимо, що в зв’язку з обсягом статті імпліцитні емоції не розглядатимемо. Звісно, вони можуть бути і повинні стати перспективою подальших наукових розвідок.

Інтенсивність емоції **подиву** виявляємо через негативний емоційний вигук «*Oh nein!, rief Kristina*».

В свою чергу, дієслово *bewundern* уживають для позначення **захвату** непристойними картинами стародавніх художників.

Емоція **радості** апелює до оцінки на тлі простору й часу: а) трансформація зовнішності королеви (міміка) «*Die Königin lächelte und*

wandte sich an Kester Leven»; б) метафори «*Die Königin schenkte ihr ein Lächeln*» (Blazon, 2006).

Словосполучення *ein Lächeln schenken* номінує у наведеному вище прикладі ввічливість (ширше — правила й норми етикету) і водночас прихильне ставлення королеви до підлеглої. За таких міркувань **радість** синонімічна люб'язності, що маніфестує манеру офіційного мовлення королеви: «*Eine Heirat will wohl überlegt sein*», *erwiderte die Königin liebenswürdig*» (Blazon, 2006).

Будучи неординарною особистістю, королева часто жартує: «*Weder meine noch Salvius' Vorfahren sitzen hier am Tisch*», *sagte Kristina mit gutmütigem Spott* (Blazon, 2006). Очевидно, що через дружній жарт «*Weder meine noch Salvius' Vorfahren sitzen hier am Tisch*» її гормональний стан змінюється, відновлюється, і вона почувається краще. Під впливом гормонів (тестостерон) королева часто **дратується**: «*Ach Elin, gib es endlich auf! Es ist bedeutungslos!*» (Blazon, 2006).

Маркери **дратування** це — емоційний вигук *Ach Elin* та емоційні синтаксичні конструкції *gib es endlich auf! Es ist bedeutungslos!*, семантика яких указує на інтенсивність **дратування**.

Обсяг емоції **радіості** актуалізують словосполученням *ein wenig* зі зворотним дієсловом *freue mich*.

Чужий жарт королева сприймає природно — сміється *Die Königin lachte* (Blazon, 2006). Експериментально доведено, що сміх корисний для здоров'я. Він «сприяє розумовому розслабленню, знижує кров'яний тиск і біль, підвищує імунітет та навіть забезпечує фізичну активність» (Дуляба, 2021).

Королеві Христині подобається приймати гостей, розважати їх світською бесідою «*Sie spricht nur Schwedisch*», *meinte die Königin gut gelaunt*» (Blazon, 2006). Емоцію **задоволення** вербалізовано словосполученням *gut gelaunt*.

Якщо за святковим столом виникають «курйози», королева коректно їх усуває. Проте не стримує своїх негативних емоцій щодо «винуватиці курйозу»: «*Dann wandte sich Kristina an Elin. Ihre Augen blitzten vor Wut*» (Blazon, 2006). Йдеться про інтенсивність **гніву**, реалізовану через словосполучення *vor Wut blitzen*.

Королева Христина намагається «виховувати» свою неосвічену, невиховану «протеже», що вийшла за всі можливі й неможливі рамки етикету. Запальний темперамент, «дику» вдачу королеви ілюструють

такі приклади «*An deiner Stelle?*», *donnerte* Kristina. «*Du wagst es, dich mit mir zu vergleichen?*» Königin Kristina ist *aufbrausend*, sie hat *das wilde Blut* und auch *das stürmische Gemüt* der Wasa. *Fordere es nicht heraus!*» (Blazon, 2006).

Паралелізм емоції **гніву** й природного явища (грому) *donnerte* вищує королеву над усім шляхетним товариством, і вона отримує статус богині. Зрозуміло, що богиню не можна нікому дратувати, оскільки її особлива генетика «*das wilde Blut, das stürmische Gemüt* der Wasa» призводить до експресивної поведінки *aufbrausend*. Отже, інтенсивність емоції **гніву** маніфестовано дієсловом *donnerte*, прикметником *aufbrausend*, словосполученнями *das wilde Blut, das stürmische Gemüt* der Wasa.

Фізіологію **гніву** репрезентують як зміну пігментації шкіри обличчя: «*Nur wenig später erschien Kristina, die Zornesröte noch im Gesicht*» (Blazon, 2006). Замість світлого кольору виявляємо темний або червоний *Zornesröte*.

Інтенсивність **гніву** королеви Христини відображено дієсловами зі стилістичним забарвленням *brüllen, fluchen, zischen*, емоційними (а) вигуками «*Diese schwedischen Witwen!, Ach ja?*»; (б) синтаксичними конструкціями «*Sie bereiten mir Kopfschmerzen wie schwarze Krähen, die noch Jahre über der Grabstätte kreisen*» (Blazon, 2006). До інтенсивності **гніву** додаємо і його гіперболізацію, репрезентовану в прикладі «*Zorn wallte in ihr auf, so ohne jeden Grund angefahren zu werden*» (Blazon, 2006). Тут перебільшують внутрішню енергію емоції *wallte in ihr auf*, надають ваги мірі *so*, темпераменту *ohne jeden Grund*, неконтрольованості, рефлексивності емоційних процесів *angefahren werden*.

Цікаво, що королева **гнівається** і на себе «*Was erzähle ich dir nur?*», «*sagte sie ärgerlich. «Eine sentimentale Idiotin bin ich!*» (Blazon, 2006). Це означає, що щира розмова з підлеглими або хворими призводить до втрати самоконтролю, порушення правил і норм етикету, спотворення іміджу.

Перелічені «помилки» виникли не просто так, вони — основа для формування нового емоційного досвіду, що поєднує протилежні за знаком емоції, наприклад, **сум і радість** «*Die traurige Königin sah sie an und lächelte*» (Blazon, 2006), **страх і сподівання** «*Aber selbst ich weiß, wie grausam es ist, jemandem die Hoffnung zu nehmen*» (Blazon, 2006), поро-

джує нові на зразок **надія** і **віра** «*Ich hoffe, du wirst deinen Schwur nicht bereuen*» (Blazon, 2006), **радість** і **хитрість** «*Sie lachte verschmitzt und beugte sich noch weiter zu Elin*» (Blazon, 2006), **гнів** і **розчарування** «*Ihre Königin brachte vor Wut und Enttäuschung kaum ein Wort heraus*» (Blazon, 2006), **спокій** «*Ungerührt las Kristina in einem Buch, obwohl der Wind an den Seiten riss*» (Blazon, 2006) тощо.

Маркери емоції **гніву** — прикметник *ärgerlich*, що переходить у якісно-означальний прислівник, іменник *Idiotin*, емоції **суму** — прикметник *traurig*, емоції **радісті** — дієслова *lächeln*, *lachen*, емоції **сподівання** — іменник *die Hoffnung*, **надії** — дієслово *hoffen*, емоції **страху** — прислівник *grausam*, емоції **віри** — негативне словосполучення *deinen Schwur nicht bereuen*, **хитрості**, **спокою** — прикметники *verschmitzt*, *Ungerührt*, що функціонують як якісно-означальні прислівники, **гніву**, **розчарування** — іменники *Wut*, *Enttäuschung*, відповідно.

Градація емоції **радісті** зафіксована через оцінку 1.1 когнітивної сфери адресата «*Dumm ist sie auch nicht. Oh, das Mädchen wird es auf Tre Kronor wahrhaftig nicht leicht haben!*» (Blazon, 2006), 1.2 емоційного «*Kristinas versöhnliches Lächeln konnte kaum über den gereizten Unterton in ihrer Stimme hinwegtäuschen*» та 1.3 фізичного стану королеви «*Kristinas Lachen ging in ein Husten über*», інтенсивність вияву 1.1 справжніх почуттів адресантом «*Die Königin warf den Kopf zurück und brach in schallendes Gelächter aus*» (Blazon, 2006), 1.2 штучних, відповідно «*Kristinas Stirn umwölkte sich, obwohl sie ihre Freundlichkeit behielt und ein Lächeln auf ihrem Gesicht erschien*» (Blazon, 2006).

Емоційний вигук *Oh* у наведеному прикладі відображає прийдешнє **задоволення** чи прийдешню **радість** королеви, вільне словосполучення *versöhnliches Lächeln* ідентифікує вид посмішки, іменник *Lachen* актуалізує перебіг нервової хвороби, сталє словосполучення *in schallendes Gelächter ausbrechen*, розраховане на семантику вивільнення внутрішньої емоційної енергії **радісті** назовні. При цьому акцентують на фізичному русі верхньої частини людського тіла *den Kopf*, що дає змогу, в свою чергу, нейтралізувати «ментальні токсини». Іменник *Lächeln* несе в собі сему самоконтролю за емоційним станом **радісті**. Самоконтроль ґрунтується на інтенсивності мисленнєвої діяльності королеви *Kristinas Stirn umwölkte sich*.

Синтез мисленнєвої й емоційної діяльності детермінує появу емпатії «*Ganz zu schweigen von der Bevölkerung in den deutschen Städten*

und Dörfern, die entweder in alle Winde zerstreut oder so verarmt ist, dass die Menschen vor Hunger angeblich schon Gras essen» (Blazon, 2006).

Емпатія королеви Христини дорівнює розумінню **болю** німецького населення, що потерпає від 30-річної війни, втрати рідних, майна, голоду тощо.

Зафіксовано емоцію **співчуття** щодо втрати «вихованкою» королеви духовно близької людини *«Es tut mir aufrichtig Leid, dass Emilia gestorben ist», sagte sie schließlich* (Blazon, 2006).

У наведеному прикладі **співчуття** вербалізовано фразеологічною одиницею з розширеним значенням *Es tut mir aufrichtig Leid*. Розширення значення зумовлене **смутом** «вихованки» не стільки через смерть «родички», скільки через заборону бути на її похороні. На передній план виходить протистояння емоцій і культури.

Варіант емоції **радоści** — **захоплення** — експліковано в прикладі *«Die Königin wird begeistert sein, wenn einer ihrer Jagdhunde auf dem Porträt ist»* (Blazon, 2006), до складу якого входить сталий вираз *begeistert sein* у формі футурума I.

Отже, емоцію можна моделювати лінгвістично (Шамаева, 2010). Із граматичного погляду моделювання емоції відзначається формою дієслова, що виражає потенційну дію або потенційний стан *«Wischen Sie ihr die Stirn ab, wenn sie unruhig wird»* (Blazon, 2006): «вихованка» королеви очікуватиме до тих пір, поки фізичний та психічний стан її монархині не зміняться. Тут емоцію **неспокій** моделюють прикметником *unruhig* та дієсловом *wird*. Семантика цієї емоції містить семи 'час', 'повторення' *wenn*.

Заперечення захоплення асоціюють із ознакою, що заважає комусь розмірковувати над життєво важливими для країни проєктами *«Sie war nicht begeistert, dass Elin sie störte»* (Blazon, 2006).

У наведеному прикладі маркером **заперечення захоплення** є слово-сполучення *war begeistert* у формі простого минулого часу із негативом *nicht*.

Іноді емоції королеви оцінюють крізь призму ціннісної системи простолюдинки — доброта, дбайливість, працьовитість, обережність: *«Sie lernte eine andere Kristina kennen — warmherzig und sorgsam und unendlich müde von den Verhandlungen und Ränkespielen. Sie lebte mit dem Schwert an der Kehle, das wurde Elin nun klar»* (Blazon, 2006) або спостережень, відповідно *«Das, was sie hier sah, war ein völlig falsches Bild.*

Mutter und Tochter hätten aufeinander zurennen, sich in die Arme fallen und sich über das Wiedersehen freuen müssen. Doch alles, was Kristina zustande brachte, war ein nervöses Lächeln» (Blazon, 2006).

У наведених прикладах використовують прикметники *warmherzig*, *sorgsam*, *müde*, *nervös*, посилюючи їх зі стилістичного боку повтором сполучника *und*, прикметника *unendlich*, метафоричного словосполучення *lebte mit dem Schwert an der Kehle* та семантико-граматичного, відповідно — модальне дієслово *müssen* з інфінітивом зворотного дієслова *sich freuen über*, емоційна частка *Doch*, неозначений артикль *ein*, іменник *Lächeln*.

Бажання, об'єктивоване модальним дієсловом *wollen*, поєднує кілька компонентів: суб'єкт, зір, об'єкт інтересу, час і простір «*Die Königin will dich morgen Früh in ihrer Kanzlei sehen*» (Blazon, 2006). Суб'єкт — можновладна особа *Die Königin*, зір — фізичний процес можновладної особи *sehen*, спрямований на об'єкт інтересу *dich*, утілений імпліцитно малолітньою простолюдинкою Елін, час — майбутній відтинок доби (ранній ранок) *morgen Früh*, простір — векторний *in*, «привласнений» у соціальній і гендерній площинах *ihrer*, функціональний *Kanzlei*. Звідси впливає варіативність бажання, його динаміка та змінність.

Виокремлюємо емоцію **мовчання**, що супроводжує королеву в процесі читання: «*Nach solchen Sitzungen zog sich die Königin erschöpft in die Bibliothek zurück und las schweigend in einem Buch, während Herr Freinsheim Elin unterrichtete*» (Blazon, 2006), під час поїздки судном «*Kristina stand an Deck und sprach während der Fahrt kaum ein Wort*» (Там само), після зустрічі з матір'ю «*Erst an Bord ihres eigenen Schiffes brach die Königin ihr Schweigen*» (Blazon, 2006).

У наведених прикладах **мовчання** тлумачимо як універсальний механізм відпочинку і водночас як дієвий засіб зміни мисленнєвої діяльності. Маркери **мовчання** — прислівник *schweigend*, словосполучення *kaum ein Wort sprechen*, іменник *Schweigen*.

Фізичний **біль** номінують іменником *Schmerzen* у формі множини, прикметником *schmerzlich*. Множина вказує на інтенсивність **болі** в лівому боці. В термінах символіки лівий бік асоціюють зі слабкістю, пасивністю, жіночим началом, злом, гріховністю (Коцура, Потапенко, Куйбіда, 2015: 647). Прикметник *schmerzlich* спрямований на характеристику міміки сердитої королеви Христини. При цьому міміку

поетизують метафорично композитом *Aprilhimmel*. У такому контексті гнів королеви почасти табуують, почасти послаблюють.

Говорячи про проблему ступеня **зздрості**, королева Христина застосовує слова-інтенсифікатори, які посилюють відповідний емоційний процес і водночас нівелюють усі його межі, репрезентуючи обсяг *Ich beneide dich so sehr, dass du es dir gar nicht vorstellen kannst*», *flüsterte Kristina* (Blazon, 2006).

У наведеному прикладі **зздрість** позначають дієсловом *beneide*, ступінь **зздрості** реалізують словосполученням *so sehr*, особовими займенниками *Ich, dich*, протиставленими один одному (стилістичний прийом антитези), обсяг **зздрості** виражають синтаксичною конструкцією *dass du es dir gar nicht vorstellen kannst*.

Емоція **гордості**, як стверджує королівський канцлер Аксель Оксеншірн, не характерна для королеви Христини: «*Wenn Sie schon Ihrem Stolz nicht folgen wollen, dann denken Sie wenigstens an das Wetter*» (Blazon, 2006). Номен цієї емоції у наведеному прикладі зводять до іменника *Stolz*, обґрунтовують негативною оцінкою *nicht*, орієнтованою на волевиявлення руху *folgen wollen*, а також інтелектом королеви *denken*, рівень якого обмежують станом локальної атмосфери *wenigstens an das Wetter*. Інакше кажучи, королева постає як духовна особистість, що концептуально поєднує **смирненну** шляхетну жінку та **турботливу** дочку (Ярема, 2018).

Глибинна семантика *Stolz* полягає в тому, що під впливом негативних почуттів королева нехтує своїм титулом на користь соціально-моральної функції «турботлива дочка» і робить крок назустріч своїй хворій матері. Прояв емоції **негордість** має позитивну оцінку.

Зафіксовано й уявні емоції королеви. До прикладу, **радість** «*Ich für meinen Teil wäre froh, nicht zu wissen, wer meine Mutter ist*» (Blazon, 2006), кодифіковану словосполученням *wäre froh* у формі кон'юнктива II. Ця форма підкреслює як «дипломатичність» адресанта, так і вказує на його потенційний емоційний стан (Козловский, 2000: 111). Зауважимо, що вихідний і потенційний емоційні стани королеви Христини в момент комунікації не збігаються. Загалом, королева позиціонує себе як творча або сильна духом людина: «*Sie lächelte Axel Oxenstierna an und machte eine kunstvolle Pause*» (Blazon, 2006). Її сила тотожна впевненості в собі, своїх рішеннях, цілях, своєму результаті, незалежності від традицій, культів, оточення: «*Aber Königin Kristinas Tonfall ließ*

keinen Zweifel daran, dass sie nicht vorhatte, Elin als Treiber mitzunehmen» (Blazon, 2006).

Висновки. У результаті розгляду лексичних одиниць і словосполучень, що позначають емоції шведської королеви Христини, доходимо таких висновків:

1. Емоційна сфера можновладної особи формувалася і викристалізовувалася в надрах біологічного, генетичного, соціального, медичного, філософського та культурного чинників.

2. Розвиток емоцій королеви припадає на мілітаристські часи, що разом із родинною кризою привели до появи нового емоційного досвіду, в семантиці якого переважали емоційні патерни на зразок сум + радість, радість + хитрість, страх + сподівання, надія + віра, гнів + розчарування + спокій.

3. Емоційний досвід «елітного» прошарку впливає на заперечення окремих емоцій королеви (гордість, захоплення), їх ідентифікацію, форму та зміст.

4. Внутрішня і зовнішня політика Швеції XVII ст., правила і норми королівського етикету стали основою імпліцитного й експліцитного, природного й штучного вияву емоцій королеви та вивищення її до статусу богині.

5. Зіставлення природних явищ і емоцій відбилось на ієрархії, знаках модальності, градації, семантиці, запереченні, лінгвістиці емоцій.

6. Наявність ціннісної системи у прошарків населення дозволяє передбачити і змодельовати вплив емоцій на поведінку королеви і, навіпаки, на поведінку підлеглих.

7. Диференціація емоційних явищ сприяла зародженню лексикограматичних назв. Виокремлено дві основні частиномовні категорії: повнозначну й неповнозначну. До повнозначної частиномовної категорії належать: дієслово, іменник, прикметник, прислівник, займенник. Неповнозначна частиномовна категорія охоплює емоційні вигукі та емоційні частки. Прикметник часто зазнає функціональної переорієнтації і функціонує як прислівник у мовленні.

Перспективу подальших досліджень, окрім уже зазначеної вище, вбачаємо у визначенні мовних засобів емоцій шведського суспільства XVII століття загалом і його прошарків зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко О. Функції епіграфів у сучасному фентезі (на матеріалі романів Д. Корній «Гонимарник» і М. Петросян «Дом, в котором...»). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2019. Вип. 1 (41). С. 13–17.
- Дуляба Н. Чому сміх корисний для здоров'я: пояснення медиків. *Львівський портал*. 2021. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/04/01/chomu-smikh-korysnyj-dlia-zdorov-ia-poiasnennia-medykiv>
- Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості. Київ : Либідь, 2007. 256 с.
- Козловский В. В. Устойчивые языковые образования с «дипломатичным конъюнктивом». *Нова філологія*. 2000. № 1 (9). С. 110–122.
- Коцура В. П., Потапенко О. І., Куйбіда В. В. (ред.). Енциклопедичний словник символів культури України. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гавришенко В. М., 2015. 912 с.
- Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
- Романова Н. В. Емоції в німецькомовних біблійних текстах Старого Заповіту. Херсон : Айлант, 2019. 284 с.
- Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів. Харків : Веста, 2008. 688 с.
- Цинтар Н. Початкові фонестеми в поетичному дискурсі XVIII–XIX ст. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2012. № 1. С. 133–141.
- Шадських Ю. Г., Піча В. М. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття. Львів : «Магнолія 2006», 2008. 276 с.
- Шамаева Ю. Ю. Методологические проблемы нейросетевого моделирования распознавания вербализованных концептов эмоций. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». 2010. Вип. 61. № 896. С. 6–12.
- Ярема Р. Про смиренність, смиренномудрість і лагідність. *Українська православна церква*. 2018. URL: <https://pokrov-hamburg.de/2018/08/13/pro-smyrennist-smyrennomudrist-i-lagidnist/>
- Blazon N. Der Spiegel der Königin. Berlin : Ravensburger Buchverlag, 2006. 346 S. URL: <https://libcat.ru/knigi/priklyucheniya/istoricheskie-priklyucheniya/200935-2-nina-blazon-der-spiegel-der-k-nigin.html#text>
- Duden. Redewendungen. Mannheim : Dudenverlag, 2008. Bd. 11. 960 S.
- Izard C. E. The Psychology of Emotions. New York : Plenum Press, 1991. 452 p.
- Wahrig. Wörterbuch der deutschen Sprache. München : dtv, 2012. 1152 S.

LEXICAL INTERPRETATION OF THE EMOTIONS OF SWEDISH QUEEN CHRISTINA BY NINA BLAZON

Natalia Romanova

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor of German and Romance Philology Chair,
Kherson State University, Ukraine

e-mail: NRomanpva@ksu.ks.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

SUMMARY

In this paper we threw light upon the concept of emotional phenomena, clarified the definition of “emotions”, reconstructed the emotional sphere and emotional experience of Swedish Queen Christina, outlined the corpus of lexical units of the Queen’s emotions through the prism of the morphological criterion and systematized thematically. The relationship between the development of the Queen’s emotions, wartime, spiritual crisis in the family circle and court behavior is traced. Emphasis is placed on the dominance of emotional patterns in the semantic structure of emotional experience, natural and artificial expressions of emotions by the Queen are identified. The most relevant emotional patterns include sadness — joy, joy — cunning, fear — hope, hope — faith, anger — disappointment — calm. It is established that the emotional experience of the “elite” layer affects the negation of the Queen’s individual emotions (pride, admiration), their identification, form and content. The expression of the Queen’s emotions is also connected with the internal and external politics of Sweden in the 17th century, the rules and norms of royal etiquette, which led to the elevation of Queen Christina to the status of a goddess. The juxtaposition of natural phenomena and emotions affected the hierarchy, signs of modality, gradation, semantics, negation, linguistics of emotions. The presence of a value system in the strata of the Swedish population allows predicting and simulating the influence of emotions on the behavior of the queen and, conversely, on the behavior of subordinates. The differentiation of emotional phenomena contributed to the birth of lexical and grammatical names. Two main partial language categories are distinguished: full and incomplete. The full-meaning part-speech category includes: verb, noun, adjective, adverb, pronoun, the incomplete part-speech category includes emotional exclamations and emotional particles. The adjective often undergoes functional reorientation and functions as an adverb in speech.

Key words: emotional phenomena, emotions, markers, word, phrase

REFERENCES

- Boiko O. (2019). Funktsii epihrafi v suchasnomu fentezi (na materiali romaniv D. Kornii «Honykhmarlyk» i M. Petrosian «Dom, v ktorom...») [The functions of the epigraphs in modern fantasy (on the material of the novels by D. Korniy «Chaser» and M. Petrosyan «House

in which...». *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seria: Filolohiia* [Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series: Philology]. Vol. 1 (41). P. 13–17 [in Ukrainian].

Duliaba N. (2021). Chomu smikh korysnyi dlia zdorovia: poiasnennia medykyv [Why laughter is good for health: explanation of doctors]. *Lvivskiy portal* [Lviv portal]. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/04/01/chomu-smikh-korysnyj-dlia-zdorov-ia-poiasnennia-medykiv> [in Ukrainian].

Kyrylenko T. S. (2007). Psykholohiia: emotsiina sfera osobystosti [Psychology: emotional sphere of personality]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].

Kozlovskii V. V. (2000). Ustoichivye yazykovye obrazovaniya s «diplomachnym konyuktivom» [Stable language formations with the «diplomatic subjunctive»]. *Nova filolohiia* [New Philology]. № 1 (9). P. 110–122 [in Russian].

Kotsuba V. P., Potapenko O. I., Kuibida V. V. (eds.) (2015). Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of cultural symbols of Ukraine]. Korsun-Shevchenkivskiy : FOP Havryshchenko V. M. [in Ukrainian].

Maksymenko S. D. (2018). Zahalna psykholohiia [General Psychology]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].

Romanova N. V. (2019). Emotsii v nimetskomovnykh bibliinykh tekstakh Staroho Zapovitu [Emotions in German biblical texts of the Old Testament]. Kherson : Ailant [in Ukrainian].

Semotyuk O. P. (2008). Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Modern dictionary of foreign words]. Kharkiv : Vesta [in Ukrainian].

Tsyntar N. (2012). Pochatkovy fonestemy v poetychnomu dyskursi XVIII–XIX st. [Initial phonemes in poetic discourse of the 18th–19th centuries]. *Aktualni problem romano-hermanskoï filolohii ta prykladnoi linhyistyky* [Actual problems of Romano-Germanic philology and applied linguistics]. № 1. P. 133–141 [in Ukrainian].

Shadskykh Yu., Picha V. M. (2008). Psykholohiia: Korotkyi navchalnyi slovnyk: terminy i poniattia [Psychology: Short educational dictionary: terms and concepts]. Lviv : Mahnoliia 2006 [in Ukrainian].

Shamaeva Yu. Yu. (2010). Metodologicheskie problem neirosetevogo modelirovaniia raspoznaniia verbalizovannykh kontseptov emotsii [Methodological problems of neural network modeling of recognition of verbalized concepts of emotions]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seria «Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladanniia inozemnykh mov»* [Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin. Series «Romano-Germanic philology. Methodology of teaching foreign languages»]. Vol. 61, № 896. P. 6–12 [in Ukrainian].

Yarema R. (2018). Pro smyrennist, smyrennomudrist i lahidnist [About humility, humility and meekness]. *Ukrainska pravoslavna tserkva* [Ukrainian Orthodox Church] URL: <https://pokrov-hamburg.de/2018/08/13/pro-smyrennist-smyrennomudrist-i-lagidnist/> [in Ukrainian].

Blazon N. (2006). Der Spiegel der Königin. Berlin : Ravensburger Buchverlag. URL: <https://libcat.ru/knigi/priklyucheniya/istoricheskie-priklyucheniya/200935-2-nina-blazon-der-spiegel-der-k-nigin.html#text> [in German].

Duden (2008). Redewendungen. Mannheim : Dudenverlag. Band 11 [in German].

Izard C. E. (1991). The Psychology of Emotions. New York : Plenum Press. 452 p.

Wahrig (2012). Wörterbuch der deutschen Sprache. München : dtv [in German].

Стаття надійшла до редакції 23.10.2023